

HELENA AHLSTEDT

OPISKELIJOIDEN ALKOHOLIN KÄYTTÖ

Opiskelijoiden alkoholin käyttöä on tutkittu aiemmin melko vähäisessä määrin. Se johtunee osaksi siitä, että opiskelijat ovat alkoholipoliittisesti ajatellen verraten pieni joukko. Tämän Tampereen yliopistossa tehdyn tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella opiskelijoiden alkoholin käyttötilanteita. Tutkimuksen yksikkönä ei ole niinkään yksityinen henkilö kuten tavallisesti, vaan sosiaalipsykologisesti mielenkiintoisempi ilmiö, tilanne. Tutkimus kohdistuu viime juomiskertaan. Se on todennäköisimmin mieleenpalautettavissa, eikä keskimääräisiä etäisyyksien arviointeja tarvitse suorittaa. Näyte, 484 koehenkilöä, ei ole edustava sikäli, että harvoin juovat tulevat samalla painolla mukaan kuin usein juovat. Mutta kun otos on verraten suuri, useutta voidaan tehokkaasti vakioida.

Koska pyrkimyksenä on kuvata käyttötilanteissa vallitsevia yhdenmukaisuuksia, yksityiskohtaisia hypoteeseja ei ole laadittu. Miehet ja naiset, uudet ja vanhat opiskelijat sekä usein ja harvoin juovat on käsitelty erillisinä ryhminä. Näitä on ristiintaulukoitu juomatilanteeseen olennaisesti liittyvien muuttujien kanssa.

YLEISTÄ ALKOHOLIN KÄYTTÖ- TILANTEISTA

Useimpien opiskelijoiden kohdalla viime alkoholin nauttimisesta oli kulunut aikaa keskimäärin viikko. Juomistilanteessa kuunnellaan verraten usein musiikkia, tanssimista esiintyy hieman harvemmin. Keskustelu on melko vilkasta ja käsittää useimmiten monta aihepiiriä. Jos kuitenkin keskustellaan etupäässä yhdestä asiasta, aiheena on joko opiskelu tai politiikka ja yhteiskunnalliset asiat.

Tupakointi näyttää liittyvän olennaisesti alkoholin nauttimistilanteeseen. Noin 10 % niistä, jotka eivät tavallisesti polta, poltti viime nauttimiskerralla. Edelleen 14 % niistä, jotka tavallisesti tupakoivat, poltti enemmän kuin tavallisesti.

Lähes 75 % vastaajista ilmoitti kuvansa alkoholin käyttötilanteen tyyppilliseksi kohdallaan. Kuitenkaan noin puolet niistä vastaajista, joiden viime nauttimiskerta ei ollut tyyppinen, ei osannut sanoa, millä tavalla se poikkesi tavallisesta.

Yli puolet opiskelijoista käyttää alkoholia seuran tai tilanteen vuoksi. Tätä tulosta tu-

kee se aikaisemmin todettu seikka, että painetta alkoholin käyttöön on olemassa tiettyssä seurassa tai tilanteessa (Allardt 1957, 35). Noin 20 % vastaajista ei osannut määrittellä nauttimisensa syytä.

Juomapaikka

Juomapaikkana opiskelijat suosivat ravintoloita, joissa yli puolet oli viimeksi nauttanut alkoholia. Uudet miesopiskelijat näyttävät juovan mieluummin julkisilla paikoilla, ravintoloissa ja tanssipaikoilla, kuin vanhat ($\chi^2 = 6.38 +$). Naisten ryhmässä ero juomapaikan valinnassa uusien ja vanhojen opiskelijoiden kesken on oireellinen, mutta erisuuntainen kuin miehillä (taulukko 1).

Uusilla miesopiskelijoilla ei ole ilmeisesti sellaista pienryhmää, johon he voisivat samastua ja jossa heillä olisi mahdollisuus tyydyttää alkoholikäyttämiseen liittyvät tarpeensa. Siksi he pyrkivät juomaan julkisilla paikoilla, yrittävät sitä kautta luoda kontakteja ja muodostaa vähitellen oman juomaryhmänsä. Vanhat miesopiskelijat ovat todennäköisesti muodostaneet omia pysyviä juomaseurojaan, jotka kokoontuvat nauttimaan suljettuihin tilaisuuksiin. Uusien mies- ja naisopiskelijoiden ero ($\chi^2 = 8.33 + +$) johtunee naisiin kohdistuvista

rooliodotuksista. Naisten ravintolassakäyntiä ei pidetä yhtä hyväksyttävänä kuin miesten, ja tämä roolipaine ilmenee voimakkaana uusilla naisopiskelijoilla. Opiskeluaikana paine kuitenkin näyttää pienenevän siinä määrin, ettei vanhoilla mies- ja naisopiskelijoilla ole eroa juomapaikan valinnassa.

Juomaseura

Sekaseura on suosituin juomaseurana. Miehet näyttävät muodostavan omia juomaryhmiään naisia useammin. Alkoholin käytön sosiaalinen luonne ilmenee selvästi opiskelijoidenkin joukossa. Yksin juominen on harvinainen ilmiö (vrt. Kuusi 1956, 215 ja Bruun-Hauge 1963, 47).

Juomaseuran tavallisin koko on 2—4 henkilöä (vrt. Kuusi 1956, 215), jotka yleensä ovat keskenään tuttuja. Juomispaine, joka yhdenmukaistaa ryhmän käyttäytymistä, aiheuttaa sen, että alkoholia käyttävät useimmiten kaikki seurueen jäsenet.

Uudet naisopiskelijat suosivat sekaseuraa, vanhat sekaseuran ohella myös naisseuraa ($\chi^2 = 6.53 +$). Vaikka naisopiskelijat muodostavat omia juomaseurojaan harvemmin kuin miehet, voidaan ajatella, että silloin kun tällainen juomaseura on syntynyt, sen jäsenenä ovat vanhat naisopiskelijat. Miesten ryhmässä ero juomaseuran suhteen on oireellinen vanhoilla ja uusilla

Taulukko 1. Juomapaikka vanhoilla ja uusilla opiskelijoilla

	Miehet			$\chi^2 = 6.38 .05^1)$
	Vanhat	Uudet	Yht.	
Julkinen paikka ..	53	70	63	
Muu	47	30	37	
Yhteensä	100	100	100	
	Naiset			$\chi^2 = 3.05 .10$
	Vanhat	Uudet	Yht.	
Julkinen paikka ..	62	50	56	
Muu	38	50	44	
Yhteensä	100	100	100	

¹⁾ käytetyt merkitsevyystasot
 .001 ero erittäin merkitsevä + + +
 .01 ero merkitsevä + +
 .05 ero melkein merkitsevä +
 .10 ero oireellinen o

Taulukko 2. Juomaseura vanhoilla ja uusilla opiskelijoilla

	Miehet			$\chi^2 = 5.43 .10$
	Vanhat	Uudet	Yht.	
Miesseura	30	44	38	
Sekaseura	63	53	57	
Yksin	7	3	5	
Yhteensä	100	100	100	
	Naiset			$\chi^2 = 6.53 .05$
	Vanhat	Uudet	Yht.	
Naisseura	23	12	18	
Sekaseura	73	86	79	
Yksin	4	2	3	
Yhteensä	100	100	100	

opiskelijoilla, mutta erisuuntainen kuin naisilla (taulukko 2).

Uusien mies- ja naisopiskelijoiden ero juomaseuran suhteen on erittäin merkitsevä ($\chi^2 = 26.5$ +++). Sitä selittänevät jälleen miehiin ja naisiin kohdistuvat erilaiset rooliodotukset. Naisten keskinäisiä juomaseuroja ei luultavasti pidetä yhtä suotavina kuin miesten. Opiskelun kuluessa roolipaine näyttää kuitenkin heikkenevän, ja vanhat naisopiskelijat pyrkivät muodostamaan omia juomaseurojaan.

Vanhojen naisopiskelijoiden joukossa alkoholia näyttävät nauttivan useammin kaikki seurueen jäsenet uusiin verrattuna ($\chi^2 = 6.70$ +). Eron vaikuttanevat vanhojen naisopiskelijoiden muodostamat kiinteät juomaryhmät, joissa paine alkoholin käyttöön on varmaan suurempi kuin uusien opiskelijoiden vakiintumattomissa ryhmissä. Miehillä ei ollut eroja tässä suhteessa.

Juomispäivä

Lauantai ja keskiviikko näyttävät olevan opiskelijoilla suosituimpia juomispäiviä. Juomispäivän ja tilanteen satunnaisuuden välillä ei näytä olevan merkitsevää eroa eri sukupuoliryhmissä ($F = 2.78$ ja 2.32). Se Tuomisen saama tulos, että alkoholia käytetään sunnuntaisin suunnitelmallisemmissa tilanteissa kuin muina päivinä, ei päde opiskelijoiden keskuudessa (Tuominen 1958, 11). Tuomisen mukaan lauantaisin suositaan viinaa ja juodaan myös suurempia määriä kuin muina päivinä (Tuominen 1958, 9). Opiskelijoilla juomisen viikonpäivä ei näytä vaikuttavan merkitsevästi juomalaatuun ($F = 0.67$ ja 0.67) eikä juomismäärään ($F = 0.51$ ja 0.77). Ero Tuomisen tutkimukseen selittyy sillä, että opiskelijan viikkorutiini ei ole yhtä täsmällinen ja sitova kuin työssä käyvän.

Usein alkoholia käyttävät miesopiskelijat eroavat harvoin nauttivista siinä, että he käyttävät alkoholia pitkin viikkoa, kun taas harvoin juovien nauttiminen keskittyy vii-

konloppuun ($\chi^2 = 16.7$ ++).¹⁾ Naisilla ero on oireellinen ($\chi^2 = 9.20$ o).

Juomalaatu ja juomismäärä

Olut on suosituin alkoholijuoma käyttäjien keskuudessa. Tavallista on myös juoda useita laatuja samalla nauttimiskerralla. Mietoja viinejä ja viinoja nautitaan yhtä paljon, väkeviä juomia käytetään edellisiä vähemmän.

Vanhoilla naisopiskelijoilla juomalaadun valintaan näyttää eniten vaikuttavan mielitymys tiettyyn merkkiin ($\chi^2 = 8.36$ +). Uusilla naisopiskelijoilla seura on valinnassa vaikuttavimpana tekijänä. Lienee mahdollista, että kun juomatavat ovat vakiintuneet vanhoilla naisopiskelijoilla, aletaan suosia jotain hyväksi havaittua juomalaadun valinnassa.

Usein juovat näyttävät suosivan suuressa määrin olutta. Harvoin juovat, viikonloppunauttijat, käyttävät sen sijaan viinoja ja juomayhdistelmiä enemmän kuin usein juovat. Ero sekä miehillä että naisilla on melkein merkitsevä ($\chi^2 = 8.53$ ja 9.01 +).

Juomismäärää on useiden vastaajien ollut vaikea muistaa. Määriä lienee vaikea arvioida, ja toisaalta juomismäärä ei jää yhtä helposti mieleen kuin juomisen vaikutukset.

Juomispäivän onnistumiset tai epäonnistumiset eivät näytä vaikuttavan juomismäärään ($F = 1.15$ ja 1.50) eikä myöskään tilanteen satunnaisuudella ole vaikutusta ($F = 0.98$ ja 1.31). Kuusen mukaan juomismäärä on suhteellisen muuttumaton tekijä alkoholin käytössä (Kuusi 1956, 200). Se näyttää pitävän paikkansa opiskelijoidenkin keskuudessa.

Uusilla miesopiskelijoilla näyttää olevan voimakas samastumistarve juomaseuraan.

¹⁾ usein alkoholia käyttävät = kaksi kertaa kuukaudessa tai useammin
harvoin alkoholia käyttävät = kerran kuukaudessa tai harvemmin

He pyrkivät nauttimaan suunnilleen saman verran kuin muut seurassa. Vanhat miesopiskelijat sen sijaan voivat juoda joko enemmän tai vähemmän kuin muut ($x^2 = 7.79 +$).

Juomistilanteen kesto

Nauttiminen aloitetaan useimmiten klo 20—22, ja se kestää 4—6 tuntia. Naisopiskelijoilla tilanteen suunnitelmallisuus näyttää vaikuttavan keston siten, että satunnaiset juomistilanteet ovat sovittuja lyhyempiä ($x^2 = 17.2 + + +$). Voisi ajatella, että tämän tuloksen takana on se Kuusen havaitsema seikka, että naisten alkoholin käyttö perustuu suurelta osin ennalta tehtyihin suunnitelmiin (Kuusi 1956, 209). Miehillä sen sijaan ei havaita eroa.

Uusilla miesopiskelijoilla juomistilanteet näyttävät olevan lyhyempiä kuin vanhoilla ($x^2 = 5.99 +$). Selityksenä lienevät vanhojen opiskelijoiden muodostamat suljetut juomistilaisuudet, jotka ilmeisesti venyvät kestoiltaan pitkiksi. Se, että naisten ryhmässä ei havaita eroa juomistilanteen kestossa, johtunee siitä, että uudet ja vanhat naisopiskelijat suosivat suunniteltuja tilaisuuksia, jotka yleensä ovat kauankestäviä.

ERITYYPPISTEN JUOMISTILANTEIDEN EROAVUUDET

Erialaisten juomistilanteiden eroavuuksien kuvaamiseen käytettiin erotteluanalyysia, koska se esittää mahdollisimman yksinkertaisessa muodossa sen muuttujakombinaation, mikä parhaiten erottaa kaikki käsiteltävät ryhmät yhtä aikaa (Rantalaiho 1967, 3—4). Ryhmät muodostettiin viittä valinta-perustetta käyttäen: juomaseuran laatu, juomistilanteen kesto, alkoholin käyttötiheys, tilanteen synty, tilanteen luonne.

Juomaseura

Sekaseura näyttää eroavan naisseurasta siten, että sekaseurat ovat kooltaan suu-

rempia, osanottajat ovat eri-ikäisiä, ja heistä tunnetaan vain osa. Alkoholia seurassa käyttävät vain muutamat. Lisäksi sekaseuroissa juomistilanne kestää kauemmin, humaltumista esiintyy enemmän, keskustelu on vilkkaampaa, ja oma juomismäärä arvioidaan vähäisemmäksi kuin muiden. Eniten diskriminaattorilla korostuu osanottajamäärä. Miesseura jää nais- ja sekaseuran väliin ja on lähempänä naisseuraa.

Mies- ja naisseuraa erottavat seuraavat muuttujat. Juomismäärät ovat miesseurassa suurempia, humaltumista esiintyy enemmän, osanottajia on vähemmän, heidän välillään on ikäeroa, ja alkoholia seurassa käyttävät kaikki. Lisäksi oma juomismäärä arvioidaan pienemmäksi kuin muiden. Selvimmin diskriminaattorilla korostuvat juomismäärä ja humalan esiintyminen. Sekaseura on mies- ja naisseuran välissä, miesseuraa lähempänä.

Yhteenvetona näistä kahdesta diskriminaattorista voitaisiin sanoa, että mies- ja sekaseurat pyrkivät olemaan heterogeenisempia ikärakenteeltaan kuin naisseurat, niissä humaltumista esiintyy enemmän, ja oma juomismäärä arvioidaan pienemmäksi kuin muiden. Ryhmien rajat (hajonnat huomioon ottaen) eivät ole kuitenkaan kovin selvät.

Juomistilanteen kesto ja käyttötiheys

Lyhyet ja pitkät tilanteet eroavat toisistaan sikäli, että pitkissä tilanteissa esiintyy enemmän humaltumista, ne tulevat kalliimmiksi, juodaan väkevempiä laatuja, ja keskustelu on hieman vilkkaampaa. Tilanteet ovat etukäteen sovittuja, ja juominen tapahtuu todennäköisimmin loppuviikolla. Seurueen henkilömäärä on suuri, ja osanottajat luultavimmin naisia.

Eriyisen selvästi diskriminaattorilla korostuvat tilanteen suunnitelmallisuus ja humalan esiintyminen. Ryhmien erot eivät kyläkään ole selvät.

Korkeimman painokertoimen diskriminaattorilla saa alkoholin viime nauttimisesta

kulunut aika. Harvoin nauttivat näyttävät olevan uusia opiskelijoita, juovan väkevempiä laatuja joskaan eivät suuria määriä, ja juominen tulee maksamaan paljon. Lienee niin, että opiskelun kuluessa tapahtuu siirtymistä "kaljakulttuuriin", kun totutaan nauttimaan useammin ja laadultaan miedompia juomia. Diskriminaattori erottelee ryhmät melko hyvin.

Tilanteen synty ja luonne

Ryhmät eroavat toisistaan siten, että sovitut tilanteet kestävät satunnaisia kauemmin, niissä on enemmän osanottajia, jotka ovat naisia. Edelleen suositaan väkevempiä juomia, nauttimismäärä on vähäisempi ja juomapaikka mieluummin julkinen kuin suljettu. Juomisen kesto korostuu diskriminaattorilla selvästi. Yhdenmukaisen tuloksen sovittujen tilaisuuksien kauankestämisestä antoi lyhyitä ja pitkiä juomistilanteita erotteleva diskriminaattori. Ryhmät eivät eroa toisistaan kovin selvästi.

Väkevien juomien nauttimistilaisuuksissa näyttää humaltumista esiintyvän enemmän, juomismäärä absoluuttisena alkoholina olevan suurempi ja keskustelu vilkkaampaa kuin olutilaisuuksissa. Kustannukset ovat myös suuremmat. Edelleen juomaseura on kooltaan pienempi, naisenemmistöinen, ja osanottajat ovat toistensa tuttuja. Väkevien juomien nauttiminen näyttää keskittyvän viikonloppuun. Diskriminaattorilla korostuvat humalan esiintyminen ja maksun suuruus, vaikkakaan diskriminaattori ei pysty erottelemaan ryhmiä selvästi.

YHTEENVETO

Voitaneen sanoa, että uusien opiskelijoiden alkoholin käyttötilanteet ovat vakiintumattomia vastakohtana vanhojen muodostamille kiinteille ja usein suljetuille juoma-

ryhmille. Samastumistarve ja oman pienryhmän etsiminen näyttävät olevan olennaisia heidän alkoholin käyttötilanteissaan. On myös luultavaa, että uudet opiskelijat nauttivat harvemmin kuin vanhat. Mutta kun oma juomaryhmä syntyy, käytetään alkoholia useammin ja siirrytään samalla miedompiin laatuihin.

Juomistilanteen suunnitelmallisuus on kuvaavaa naisten alkoholin käytölle. Heihin kohdistuvat rooli-odotukset tulevat myös selvästi esiin. Roolipaineet ilmenevät uusilla naisopiskelijoilla voimakkaampina kuin vanhoilla. Naisten ravintolassakäyntiä tai naisten muodostamia juomaseuroja ei pidetä yhtä hyväksyttävänä kuin miesten. Siksi uudet naisopiskelijat suosivat suljettuja juomapaikkoja eivätkä muodosta keskinäisiä juomaseuroja. Opiskelun kuluessa roolipaine kuitenkin pienenee, ja vanhoilla mies- ja naisopiskelijoilla ei ole eroja näissä suhteissa.

Tämä tutkimus liittyy osana alkoholi-käyttäytymistä kuvaaviin tutkimuksiin. Loppupäätelmänä voitaneen sanoa, että opiskelijoiden alkoholin käyttötilanteita hallitsevat suurelta osin samat säännönmukaisuudet kuin alkoholikäyttäytymistä yleensä.

Lähdeaineisto

- Allardt, Erik — Markkanen, Touko — Takala, Martti: *Drinking and Drinkers*. The Finnish Foundation for Alcohol Studies, Helsinki 1957.
- Bruun, Kettil — Hauge, Ragnar: *Drinking Habits among Northern Youth*. The Finnish Foundation for Alcohol Studies, Helsinki 1963.
- Kuusi, Pekka: *Alkoholijuomien käyttö maaseudulla*. Väki- ja alkoholitutkimuksen tutkimussäätiön julkaisuja, N:o 3, Helsinki 1956.
- Rantalaiho, Liisa: *Diskriminaatioanalyysin käyttö kuntoutumistutkimuksessa*. Metodien esitys. Tampereen yliopiston tutkimuslaitos, Tampere 1967.
- Tuominen, Eero: *Viikonpäivien vaikutus juomata-poihin*. Alkoholipolitiikka 1/1958.